

Fenomen seksualnog zlostavljanja u Crkvi: od zataškavanja do priznanja i zaštite žrtava

Tonči Matulić*

tonci.matulic@kbf.unizg.hr

<https://orcid.org/0000-0003-3419-9938>

<https://doi.org/10.31192/np.22.1.1>

UDK: 364.633:272

179.2:272

Izvorni znanstveni rad /

Original scientific paper

Primljeno: 12. listopada 2023.

Prihvaćeno: 28. prosinca 2023.

Autor u ovom radu donosi analize i promišljanja o fenomenu seksualnog zlostavljanja djece i maloljetnika od strane katoličkoga klera, dakle u okviru i u ustanovama Katoličke crkve. U uvodu predstavlja začetke fenomena seksualnog zlostavljanja u Crkvi, a to su događaji koji su seksualno zlostavljanje od strane katoličkoga klera nepovratno stavili pod reflektore šire crkvene i svjetovne javnosti. Nakon toga, u prvom dijelu rada autor kratko predstavlja i analizira neka poznatija službena izvješća o razmjerima seksualnog zlostavljanja u pojedinim mjesnim Crkvama, biskupijama i zajednicama. U drugom dijelu promišlja o službenom crkvenom držanju spram fenomena seksualnog zlostavljanja, a koji je desetljećima bio zarobljen kulturom sustavnog zataškavanja, zaštite zlostavljača i posramljivanja žrtava. Ovu činjenicu u trećem dijelu rada autor analizira i kritički propituje u svjetlu dominantne kulture hijerarhizma hranjene institucionalnom moći kao glavnom uzroku prokazane i osuđene kulture klerikalizma, a koja je već prije prepoznata kao jedan od glavnih izvora zala u Crkvi, uključujući i seksualno zlostavljanje. Upravo kad je kruta kultura hijerarhizma prepoznata kao glavni uzrok crkvene krize izazvane seksualnim skandalima, došlo je radikalnog zaokreta u crkvenom odnosu prema žrtvama koje su deklarativno i stvarno stavljene u središte zauzimanja tijekom rješavanja konkretnih slučajeva seksualnog zlostavljanja i kanonskih kaznenih postupaka protiv klerika zlostavljača, a o čemu autor kritički promišlja u četvrtom dijelu rada. U posljednjem, petom dijelu rada autor analizira doprinose koje je tom radikalnom zaokretu dao kardinal Ratzinger i kasnije kao papa Benedikt XVI., a u nastavku ukazuje na ključne i odlučujuće doprinose pape Franje s brojnim

* Prof. dr. sc. Tonči Matulić, Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet, Vlaška 38, pp 432, HR-10000 Zagreb.

odlukama, dokumentima i izmjenama kanonskoga kaznenog zakonodavstva. Na kraju, umjesto zaključka, autor donosi promišljanja u obliku nekoliko važnih napomena o ovoj mučnoj i bremenitoj temi.

Ključne riječi: *Katolička crkva, klerikalizam, kultura hijerarhizma, obraćenje, seksualno zlostavljanje, zaštita žrtava.*

Uvod: nastanak fenomena seksualnog zlostavljanja

Fenomen seksualnog zlostavljanja djece i maloljetnika od strane katoličkoga klera počeo se nazirati osamdesetih godina 20. stoljeća u SAD-u, a tomu su doprinijela dva temeljna razloga. Najprije je sedamdesetih godina prošlog stoljeća u fokus kaznenog zakonodavstva došlo seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece, dakle pedofilija, a što je imalo za posljedicu enorman porast prijava zlostavljanja među kojima su se, nažalost, našli i katolički svećenici. Zatim je sredinom osamdesetih godina prošlog stoljeća problem seksualnog zlostavljanja od strane katoličkoga klera ušao u medije, o čemu je pionirske objave imao katolički novinar Jason Berry.¹

Da fenomen takozvane svećeničke pedofilije nije izmišljen govori i činjenica da su u postkoncilskom vremenu pojedini psihoterapeuti koji su stručno radili s katoličkim svećenicima s problematičnim sklonostima i ponašanjima, početkom devedesetih godina počeli objavljivati znanstvena i popularna djela o svećeničkom celibatu, svećeničkoj seksualnosti i, posebno, o svećeničkim seksualnim sklonostima, uključujući homoseksualnost i pedofiliju, iznoseći u javnost činjenice i konkretne slučajeve.² Osamdesetih godina prošlog stoljeća, analogno svjetovnim napisima i saznanjima, rasla su saznanja u pojedinim crkvenim ustanovama koje su, nažalost, redovito reagirale zaštitnički prema svećenicima zlostavljačima, a što je kod žrtava i njihovih branitelja izazivalo

¹ Usp. Jason BERRY, Paedophilia, u: *National Catholic Reporter*, (07.06.1985); Jason Berry, Homosexuality, u: *National Catholic Reporter*, (27.02.1987); Manuel ROIG-FRANZIA, Despite investigating Catholic scandals, author Jason Berry keeps the faith, u: *The Washington Post*, (20.09.2011), https://www.washingtonpost.com/lifestyle/style/despite-investigating-catholic-scandals-author-jason-berry-keeps-the-faith/2011/09/20/gIQA4tkYjK_story.html (12.10.2023).

² Najpoznatiji među njima je svakako bivši svećenik i benediktinac Richard Sipe koji je do devedesetih godina 20. stoljeća već imao više od dvadeset godina radnog iskustva kliničke psihoterapije s posrnutim katoličkim svećenicima (vidi Richard A. W. SIPE, *A Secret World. Sexuality and the Search for Celibacy*, New York, 1990; isti, *Sex, Priests, and Power. Anatomy of Crisis*, London, 1995; također Jason BERRY, *Lead us not into Temptation. Catholic Priests and the Sexual Abuse of Children*, Urbana – Chicago, 1992; Elinor BURKETT, Frank BRUNI, *A Gospel of Shame. Children, Sexual Abuse and the Catholic Church*, New York, 1993.

nelagodu i ljutnju zbog površnog »klanskog« pristupa slučajevima seksualnog zlostavljanja djece i maloljetnika od strane katoličkoga klera.³

Prava najeza fenomena seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj crkvi započela je na svetkovinu Bogojavljenja 2002. godine u SAD-u, točnije objavom izvješća u tiražnim dnevnim novinama *Boston Globe* novinarskih rezultata istraživanja (*Spotlight Investigation: Abuse in the Catholic Church*) o svećenicima pedofilima u Bostonskoj nadbiskupiji i postupanju Bostonske nadbiskupije prema dojavama o zlostavljanju.⁴ Ovaj događaj se ubrzo pretvorio u nacionalni skandal seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj crkvi i, za razliku od ranije poznatih pojedinačnih slučajeva u drugim američkim nad/biskupijama, označio je prijelomnu točku na »prije« i »poslije« u crkvenom postupanju kako prema svećenicima zlostavljačima tako i prema žrtvama. Dakako, nije to bila automatska, nego postupna promjena tog odnosa koji se još uvijek razvija, budući da još uvijek ima mnogo lokalnih katoličkih sredina u kojima postoje otpori prema bezuvjetnom priznanju žrtava i dosljednoj primjeni obnovljenih kanonskih kaznenih normi protiv zlostavljača.

1. Poznatija izvješća o razmjerima seksualnog zlostavljanja

Sustavno istraživanje o učestalosti i razmjerima seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj crkvi u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD), Konferencija katoličkih biskupa, na plenarnom zasjedanju u lipnju 2002. godine, povjerila je *John Jay College of Criminal Justice* u New Yorku. Konačno izvješće tog istraživanja je objavljeno u veljači 2004. godine pod naslovom »Priroda i razmjeri problema seksualnog zlostavljanja maloljetnika od strane katoličkih svećenika i đakona u Sjedinjenim Državama«.⁵ U izvješću je utvrđeno da je u razdoblju od 1950. do 2002. godine ukupno 10.667 osoba iznijelo optužbe za seksualno zlostavljanje, a od toga su nad/biskupije uspjele identificirati 6.700 žrtava protiv 4.392 svećenika, što je oko 4 % od svih zaređenih službenika kojih je u istraženom razdoblju ukupno bilo oko sto tisuća. Od 4.392 optužena, pravomoćno je bilo osuđeno 252 svećenika i đakona ili 5,7 % od svih optuženih. Učestalost

³ Usp. Thomas P. DOYLE, Richard W. R. SIPE, Patrick J. WALL, *Sex, Priests, and Secret Codes. The Catholic Church's 2.000-Year Pape Trail of Sexual Abuse*, Los Angeles, 2006.

⁴ Usp. Matt CARROLL i dr., Church allowed abuse by priest for years. Aware of Geoghan record, archdiocese still shuttled him from parish to parish, *Boston Globe*, (06.01.2002), <https://www.bostonglobe.com/news/special-reports/2002/01/06/church-allowed-abuse-priest-for-years/cSHfGkTlrAT25qKGvBuDNM/story.html> (12.10.2023).

⁵ Usp. THE JOHN JAY COLLEGE OF CRIMINAL JUSTICE THE CITY UNIVERSITY OF NEW YORK, A Research Study »The Nature and Scope of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests and Deacons in the United States 1950-2002« (*The John Jay Report*), (02.2004). <https://www.usccb.org/sites/default/files/issues-and-action/child-and-youth-protection/upload/The-Nature-and-Scope-of-Sexual-Abuse-of-Minors-by-Catholic-Priests-and-Deacons-in-the-United-States-1950-2002.pdf> (12.10.2023).

zlostavljanja je značajno povećana šezdesetih godina 20. stoljeća, vrhunac je bio sedamdesetih, osjetan pad se dogodio osamdesetih, a devedesetih je bila jednaka onoj iz pedesetih godina 20. stoljeća.

Na istom je zasjedanju Konferencija katoličkih biskupa Sjedinjenih Država donijela dokument »Obećanje zaštite i zavjet ozdravljenja« (*Promise to protect – Pledge to heal*) u obliku *Povelje za zaštitu djece i mladih*.⁶ *Povelja* sadržava sveobuhvatan skup postupaka za rješavanje pritužbi za seksualno zlostavljanje maloljetnika od strane katoličkih svećenika i đakona. Ona uključuje također smjernice za pomirenje, liječenje, odgovornost i prevenciju budućih djela zlostavljanja. Najvažniji element dokumenta je obećanje nulte stope tolerancije na bilo koji oblik zlostavljanja u Katoličkoj crkvi u SAD-u.

Boljem je poznavatelju ove problematike od početka bilo jasno da fenomen svećeničke pedofilije nije isključivo američki fenomen u povezanosti s poslovičnom predrasudom da su seksualne slobode isključiva vlastitost američkog društva, a pogotovo za onoga tko smatra da je jedan od glavnih uzroka fenomena svećeničkog seksualnog zlostavljanja u seksualnoj revoluciji koja je započela u SAD-u krajem pedesetih godina 20. stoljeća. Jer, govoriti javno i otvoreno o svećeničkoj pedofiliji prije dvadeset i više godina u našim sredinama je bilo izjednačeno s neprijateljskim govorom protiv Crkve i njezinih službenika. No, s vremenom se ovakav jednostran i ničim opravdan stav počeo mijenjati, a držimo da se paradigma takvog stava postupno mijenjala kako su objavljivana pojedinačna i skupna izvješća o rezultatima istraživanja seksualnog zlostavljanja djece i maloljetnika od strane katoličkoga klera u pojedinim mjesnim crkvama ili pojedinačno u nad/biskupijama diljem svijeta. Ovdje, dakako, ne možemo ni spomenuti, a kamoli predstaviti sva ta izvješća, nego samo ona koja su imala velik odjek.

Osim već spomenutog američkog izvješća, prvo objavljeno sustavno europsko izvješće jest ono u Republici Irskoj pod nazivom *The Report of the Commission to Inquire into Child Abuse*, objavljeno 20. svibnja 2009. godine za razdoblje od 1940. do 1999. godine.⁷ Naime, Vlada Republike Irske je već 1999. godine ustanovila *Povjerenstvo za istraživanje zlostavljanja djece* u takozvanim industrijskim školama koje je nakon desetogodišnjeg rada, dakako ne bez poteškoća i opstrukcija, objavilo izvješće na 2.600 stranica, a koje je poznatije pod skraćenim nazivom *The Ryan Report*. O navodima u izvješću se javno govorilo

⁶ Usp. UNITED STATES CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS, *Promise to protect – Pledge to heal*. Charter for the Protection of Children and Young People. Essential Norms for Diocesan/Eparchial Policies Dealing with Allegations of Sexual Abuse of Minors by Priests or Deacons (A Statement of Episcopal Commitment), Washington, D.C. 2002., a revidirana 2005., 2011. i 2018., <https://www.usccb.org/offices/child-and-youth-protection/charter-protection-children-and-young-people> (12.10.2023).

⁷ Usp. THE COMMISSION TO INQUIRE INTO CHILD ABUSE, Commission Report (»The Ryan Report«), https://childabusecommission.ie/?page_id=241 (17.09.2023); Noel HOWARD, The Ryan Report in Ireland. Before and After, *Scottish Journal of Residential Child Care*, 9 (2010) 1, 11-43.

i pisalo kao o »poraznoj optužnici« protiv crkvenih i državnih vlasti, o »mapiriškoga pakla« i o »irskom holokaustu«. ⁸ Malo je reći da je Crkva nakon objave *The Ryan Reporta* ostala zaprepaštena i konsternirana, i to ne samo u Irskoj nego diljem svijeta, budući da su većinu istraženih odgojno-obrazovnih ustanova vodile katoličke redovničke zajednice.

»Razmjer i dugotrajnost zlostavljanja bespomoćne djece – s više od 800 poznatih zlostavljača u više od 200 katoličkih institucija u razdoblju od 35 godina – pokazali su da to nije bilo slučajno ili sporadično, nego sustavno. Zlostavljanje nije bilo promašaj sustava, nego je sustav bio zlostavljački.« ⁹

Iz Katoličke crkve u Irskoj prvi se oglosio nadbiskup Tuama mons. Michael Neary:

»Izvješće Povjerenstva za istraživanje zlostavljanja djece, gospodina suca Seana Ryana, tužno je i uznemirujuće štivo. Zlostavljanje, patnja i šteta prouzročena tolikoj maloj djeci u vjerskim ustanovama izvor je dubokog žaljenja i sramote. Najviše uznemirava slušati priče o osobnoj boli i poniženju nanesenima najranjivijoj djeci u našem društvu. Bezrezervno se ispričavam u ime Crkve što smo propustili zaštititi djecu. Kao nadbiskup Tuama posebno se sramim zlostavljanja koja su se dogodila u Letterfracku i Clifdenu. Molim za oprost one koji su patili. Zlostavljanje djece od strane svećenika ili redovnika je i užasan zločin i izdaja svetog povjerenja. Dobro je što ovo izvješće nudi prigodu mnogima da se njihova priča čuje i da se u nju povjeruje. Na ovaj način se nadam i molim da dođe do ozdravljenja. Apsolutno je nužno da se preporuke iz Ryanova izvješća provedu. Potrebno je uspostaviti odgovarajuće strukture i resurse da bi se osigurala zaštita djece i uvijek moramo biti na oprezu u tom pogledu.« ¹⁰

Nadbiskup Neary je ukratko iznio sve bitne elemente: riječ je o uznemirujućem i žalosnom izvješću; sustavno zlostavljanje maloljetnika u katoličkim ustanovama izvor je velike sramote i duboke tuge; najstrašnije su osobne priče zlostavljane djece; Crkva je odgovorna jer je propustila zaštititi povjerenju djecu od svakog oblika nasilja; Crkva moli oprost od svih koji su trpjeli zlostavljanja; Ryanovo izvješće nije napad na Crkvu, nego jedina prilika žrtvama da ispričaju svoje osobne priče da bi pobudili empatiju i povjerenje; to je jedini način da dođe do ozdravljenja i ponovne uspostave povjerenja; sve što je predloženo za učinkovitu zaštitu djece treba bezuvjetno implementirati u katoličke odgojno-obrazovne ustanove.

⁸ Usp. Luke CASSIDY, Report is 'source of shame', *The Irish Times*, (11.01.2009), <https://www.irishtimes.com/news/report-is-source-of-shame-1.841799> (12.10.2023).

⁹ The savage reality of our darkest days. The Report of the Commission to Inquire into Child Abuse is the map of an Irish hell, *The Irish Times*, (21.05.2009), <https://www.irishtimes.com/opinion/the-savage-reality-of-our-darkest-days-1.767385> (12.10.2023).

¹⁰ Statement by Archbishop Michael Neary in response to the Ryan Report, (21.05.2009), <https://www.catholicbishops.ie/2009/05/21/statement-by-archbishop-michael-neary-in-response-to-the-ryan-report/> (12.10.2023).

Irska i svjetska javnost još nisu bile došle k sebi kad je u srpnju 2009. godine objavljen takozvani *The Murphy Report* Povjerenstva Vlade Republike Irske za istraživanje skandala seksualnog zlostavljanja u Dublinskoj nadbiskupiji.¹¹ Istraživanje predstavljeno u ovom izvješću je pokazalo da je u razdoblju od 1940. do 2009. godine bilo 320 prijava žrtava, od kojih su dvije trećine bili maloljetni dječaci, protiv 45 svećenika. Iako su 2009. godine samo četvorica svećenika još bila u aktivnoj službi, dok su ostali već bili preminuli ili umirovljeni ili laicizirani, ta činjenica ne umanjuje težinu i razmjere seksualnog zlostavljanja u samo jednoj nadbiskupiji u, kako se uvijek ponavljalo, najkatoličnijoj zemlji u Europi.

Nadalje, u rujnu 2010. godine objavljeno je na dvjesto stranica belgijsko izvješće s više od 500 optužbi za zlostavljanje od strane svećenika, a među optužbama je utvrđeno 13 samoubojstava žrtava.¹² U prosincu 2011. godine je objavljeno nizozemsko izvješće koje je utvrdilo više od 20.000 žrtava zlostavljanja od strane gotovo 800 svećenika i drugih crkvenih službenika.¹³ Australaska vlada je objavila u prosincu 2017. godine opsežno izvješće u kojemu su obuhvaćene sve vjerske zajednice,¹⁴ a za Katoličku crkvu se navodi 2.489 žrtava.

Dva nacionalna izvješća koja su recentno izazvala najviše pozornosti, a ništa manje i zgražanja, jesu najprije »Seksualno zlostavljanje maloljetnika od strane katoličkih svećenika, đakona i redovnika na području Njemačke biskupske konferencije«, objavljeno u rujnu 2018. godine, u kojemu se navodi 3.677 žrtava od strane osumnjičenih 1.670 svećenika u razdoblju od 1946. godine do 2014. godine,¹⁵ a zatim »Seksualno nasilje u Katoličkoj crkvi: Francuska 1950.-2020.«,

¹¹ Usp. COMMISSION OF INVESTIGATION (Murphy Commission), *The Report into the Catholic Archdiocese of Dublin*, (07.2009), <https://www.documentcloud.org/documents/243712-4-murphy-report-entire-ireland> (12.10.2023).

¹² Usp. COMMISSIE VOOR DE BEHANDELING VAN KLACHTEN WEGENS SEKSUEEL MISBRUIK IN EEN PASTORALE RELATIE, *Verslag activiteiten Commissie voor de behandeling van klachten wegens seksueel misbruik in een pastorale relatie*, (10.09.2010), https://www.standaard.be/extra/static/pdf/eindrappport_adriaenssens.pdf (12.10.2023).

¹³ Usp. ONDERZOEKSCOMMISSIE SEKSUEEL MISBRUIK VAN MINDERJARIGEN BINNEN DE ROOMS KATHOLIEKE KERK, *Seksueel Misbruik van Minderjarigen in de Rooms-Katholieke Kerk*, (16.12.2011), <https://www.rkkerk.nl/uitgelicht/uitgelicht-misbruik/> (12.10.2023).

¹⁴ Usp. ROYAL COMMISSION INTO INSTITUTIONAL RESPONSES TO CHILD SEXUAL ABUSE, *The Final Report*, (15.12.2017), <https://www.childabuseroyalcommission.gov.au/final-report> (12.10.2023).

¹⁵ Od 2014. do 2018. interdisciplinarni tim znanstvenika istraživao je razmjere i moguće uzroke seksualnog zlostavljanja djece od 1946. do 2014. godine u Katoličkoj crkvi u Njemačkoj. Studija je označena akronimom MHG (Mannheim – Heidelberg – Gießen) koji odgovara trima njemačkim sveučilištima koja su uključena u istraživanje [usp. MHG FORSCHUNGSPROJEKT, *Sexueller Missbrauch an Minderjährigen durch katholische Priester, Diakone und männliche Ordensangehörige im Bereich der Deutschen Bischofskonferenz* (24.09.2018), https://www.dbk.de/fileadmin/redaktion/diverse_downloads/dossiers_2018/MHG-Studie-gesamt.pdf (12.10.2023)].

objavljeno u listopadu 2021. godine, u kojemu se navodi oko 330.000 žrtava od strane gotovo 3.000 zlostavljača od kojih su dvije trećine katolički svećenici.¹⁶

Najnovija dva nacionalna izvješća o seksualnom zlostavljanju u Katoličkoj crkvi objavljena su najprije u veljači 2023. godine u Portugalu, u kojemu se navodi da je u razdoblju od 1950. do 2022. godine bilo najmanje 4.815 žrtava,¹⁷ a zatim u rujnu 2023. godine u Švicarskoj, u kojemu se navodi da je od sredine prošloga stoljeća do danas otkriveno više od tisuću žrtava i više od petsto počinitelja.¹⁸

Zbog važnosti držimo korisnim spomenuti i dva novija pojedinačna izvješća, najprije ono za Nadbiskupiju München-Freising, objavljeno u veljači 2022. godine, u kojemu se u povezanosti s četiri slučaja zlostavljanja spominje i ime Josepha Ratzingera dok je služio kao nadbiskup spomenute nadbiskupije,¹⁹ a drugo je izvješće o seksualnim optužbama odraslih žena protiv Jeana Vaniera (2019.), utemeljitelja međunarodne katoličke humanitarne organizacije »Arka«.²⁰ Zbog sličnosti optužbi, uz ovo posljednje izvješće je vrijedan spomena i slučaj slovenskog isusovca Ivana Marka Rupnika protiv kojega su u prosincu 2022. godine nekoliko redovnica iz Družbe Loyola javno iznijele optužbe za zlorabe autoriteta, savjesti i seksualno zlostavljanje.²¹

Kod nas je riječki nadbiskup Mate Uzinić učinio presedan u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj i 22. svibnja 2023. godine je na prigodnoj konferenciji za medije iznio detaljno izvješće o nadbiskupijskim istragama slučajeva svećeničkog

¹⁶ Usp. COMMISSION INDÉPENDANTE SUR LES ABUS SEXUELS DANS L'ÉGLISE, Les violences sexuelles dans l'Église catholique: France 1950-2020. Rapport finale (10.2021), <https://www.ciase.fr/medias/Ciase-Rapport-5-octobre-2021-Les-violences-sexuelles-dans-l-Eglise-catholique-France-1950-2020.pdf> (12.10.2023).

¹⁷ Usp. COMISSÃO INDEPENDENTE PARA O ESTUDO DOS ABUSOS SEXUAIS DE CRIANÇAS NA IGREJA CATÓLICA PORTUGUESA, *Dar voz ao silêncio. Relatório final*, (02.2023), https://darvozaosilencio.org/wp-content/uploads/2023/04/RELATORIO-CI_FEV_2023_LISBOA_FINAL_V3.pdf (12.10.2023).

¹⁸ Usp. Bericht zum Pilotprojekt zur Geschichte sexuellen Missbrauchs im Umfeld der römisch-katholischen Kirche in der Schweiz seit Mitte des 20. Jahrhunderts, (14.09.2023), <https://missbrauchkirchlichesumfeld.ch/schlussbericht/> (12.10.2023).

¹⁹ Usp. WESTPFAHL SPILKER WASTL RECHTSANWÄLTE, Sexueller Missbrauch Minderjähriger und erwachsener Schutzbefohlener durch Kleriker sowie hauptamtliche Bedienstete im Bereich der Erzdiözese München und Freising von 1945 bis 2019. Verantwortlichkeiten, systemische Ursachen, Konsequenzen und Empfehlungen, (20.01.2022), <https://westpfahl-spilker.de/wp-content/uploads/2022/01/WSW-Gutachten-Erzdiocese-Muenchen-und-Freising-vom-20.-Januar-2022.pdf> (12.10.2023).

²⁰ Usp. COMMISSION D'ÉTUDE MANDATÉE PAR L'ARCHE INTERNATIONALE, *Emprise et abus enquête sur Thomas Philippe, Jean Vanier et L'Arche (1950-2019)*, (01.2023), https://commissiondetude-jeanvanier.org/commissiondetudeindependante2023-empriseetabus/wp-content/uploads/2023/01/Rapport_Emprise-et-Abus_FR.pdf (12.10.2023).

²¹ O tome usp. Former Religious Sister Makes Bombshell Allegations Against Father Rupnik, <https://www.ncregister.com/blog/former-religious-sister-allegations-father-rupnik>; <https://ilsismografo.blogspot.com/2022/12/italia-i-baci-nel-nome-delleucarestia-e.html#more>; <https://ika.hkm.hr/novosti/slucaj-rupnik-isusovci-pozivaju-sve-koji-su-bili-zlostavljeni-danim-se-jave/> (12.10.2023).

zlostavljanja maloljetnih i punoljetnih osoba te drugih zloporaba, njih ukupno devet.²² Mjesec dana prije je u svojstvu predsjednika Povjerenstva za zaštitu maloljetnih i ranjivih osoba Hrvatske biskupske konferencije najavio da će to povjerenstvo nastojati u suradnji s biskupima utvrditi točan broj slučajeva seksualnog zlostavljanja u barem posljednjih tridesetak godina.²³

Kratak prikaz ovih nekoliko izvješća o zlostavljanju djece, maloljetnih i ranjivih osoba od strane katoličkoga klera daje tek djelomičnu sliku o tom fenomenu, imajući na umu također činjenicu da je do danas objavljeno više od stotinu različitih izvješća, bilo internih i pojedinačnih ili naručenih vanjskih i skupnih, koja zajedno pružaju bolju, ali opet nipošto ne cjelovitu sliku o fenomenu takozvane svećeničke pedofilije u Katoličkoj crkvi.²⁴ Iz svega se može zaključiti da je posrijedi globalni fenomen,²⁵ iako valja naglasiti da među objavljenim izvješćima nema nijednoga iz afričkih i azijskih zemalja, izuzev Japana, dok većina objavljenih izvješća priznaje ograničenja, barem kad je u pitanju točan broj žrtava i njihovih sudbina, budući da sva ona imaju povijesni karakter, a to znači da obuhvaćaju vremenska razdoblja od 50, 60 i više godina unatrag, činjenica koja je uvjetovala razne pojedinačne sudbine mnogih žrtava koje će zauvijek ostati anonimne.

2. Držanje Katoličke crkve spram fenomena seksualnog zlostavljanja

Prethodni prikaz izvješća o seksualnom zlostavljanju u Katoličkoj crkvi spontano nameće pitanje kako je to bilo moguće u Crkvi za koju Koncil kaže:

»Krist, jedini Posrednik, saznao je ovdje na zemlji svoju svetu Crkvu, zajednicu vjere, nade i ljubavi, kao vidljivi sklop; on je bez prestanka podržava te po njoj na sve razlijeva istinu i milost. Društvo, pak, opskrbljeno hijerarhijskim organima, i otajstveno tijelo Kristovo, vidljivi zbor i duhovna zajednica, zemaljska Crkva i Crkva obdarena nebeskim dobrima, ne smiju se smatrati kao dvije stvari, nego

²² Usp. Izvješće o prijavama i poduzetim radnjama vezano za slučajeve zlostavljanja maloljetnika i odraslih osoba u Riječkoj nadbiskupiji (22.05.2023), [https://ika.hkm.hr/novosti/__trashed-8/\(12.10.2023\)](https://ika.hkm.hr/novosti/__trashed-8/(12.10.2023)).

²³ O tome usp. [https://ika.hkm.hr/novosti/konferencija-za-medije-po-zavrsetku-66-plenarnog-zasjedanja-sabora-hbk/\(12.10.2023\)](https://ika.hkm.hr/novosti/konferencija-za-medije-po-zavrsetku-66-plenarnog-zasjedanja-sabora-hbk/(12.10.2023)).

²⁴ Popis i uvid u gotovo sva do danas objavljena izvješća o seksualnom zlostavljanju u Katoličkoj crkvi dostupni su na: <https://www.bishop-accountability.org/AtAGlance/reports.htm> (12.10.2023).

²⁵ To je plauzibilan i nipošto izoliran zaključak autora komparativne studije o raznim objavljenim izvješćima o seksualnom zlostavljanju u Katoličkoj crkvi (usp. Harald DRESSING i dr., Child Sexual Abuse by Catholic Priests, Deacons, and Male Members of Religious Orders in the Authority of the German Bishops' Conference 1946-2014, *Sex Abuse*, 33 (2021) 3, 274-294.

one tvore jednu složenu stvarnost koja nastaje sraščivanjem ljudskoga i božanskog elementa.«²⁶

Dakle, kako je bilo moguće da otajstveno tijelo Kristovo bude toliko izrađeno grešnim posrnućima tolikog broja svećenika? Što je presudno utjecalo na držanje i odnos Crkve prema seksualnom zlostavljanju djece, maloljetnih i ranjivih osoba od strane katoličkoga klera koji su omogućavali gotovo pa ujednačenu sustavnu institucionalnu zaštitu zlostavljača, s jedne, te ušutkivanje i posramljivanje žrtava, s druge strane? Iz objavljenih izvješća, kao i iz relevantne i, valja to reći, do danas nepregledne stručne teološke i neteološke literature, na vidjelo je izišlo upravo sustavno prikrivanje seksualnog zlostavljanja i sustavno zanemarivanje žrtava.²⁷

Često se isticalo da je Crkva ovakvim držanjem i pristupnom fenomenu seksualnog zlostavljanja isključivo i prvenstveno štitila vlastiti ugled u društvu, kao i čast i autoritet svojih službenika. No, mogu li ugled institucije i autoritet svećeničke službe relativizirati, odnosno poništiti stvarnu težinu i vrstu zločina seksualnog zlostavljanja najranjivijih udova otajstvenoga tijela Kristova toliko da se Crkva predstavi kao brižna majka zlostavljačima i okrutna maćeha žrtvama? Ovo pitanje proturječi svemu što Crkva jest po svojoj intimnoj naravi i po svom evandeoskom poslanju. Stoga odgovor na pitanje o držanju i odnosu Crkve prema seksualnom zlostavljanju u vlastitim redovima zahtijeva dublje i temeljitije analize od konstatacije o zaštiti vlastitog ugleda i svećeničkog autoriteta.

Mnogi su u svojim istraživanjima i promišljanjima o tome zaključili da je posrijedi bio strukturni problem u načinu redovitog vršenja odgovornih crkvenih službi, a tom su načinu vodile formacija svećeničkih kandidata i službena institucionalna očekivanja u vršenju svećeničke i biskupske službe. Ovaj strukturni problem prepoznat je kao specifična kultura klerikalizma.²⁸ I papa Franjo je prepoznao klerikalizam kao uzrok mnogih zala koja Crkva danas osuđuje, a

²⁶ Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, (21. studenoga 1964.), u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Zagreb, 72008, 8, [dalje LG].

²⁷ Usp. Bettina BÖHM i dr., Child sexual abuse in the context of the Roman Catholic Church. A review of literature from 1981-2013, *Journal of Child Sexual Abuse*, 23 (2014) 6, 635-656; Harald DRESSING i dr., Sexual abuse of minors within the Catholic Church and other institutions. A literature review, *Neuropsychiatrie*, 31 (2017) 2, 45-55; Massimo FAGGIOLI, Mary Catherine O'REILLY-GINDHART, A New Wave in the Modern History of the Abuse Crisis in the Catholic Church. Literature Overview, 2018-2020, *Theological Studies*, 82 (2020) 1, 256-285.

²⁸ Usp. Thomas DOYLE, Roman Catholic Clericalism, Religious Duress, and Clergy Sexual Abuse, *Pastoral Psychology*, 51 (2003) 3, 189-231; Thomas DOYLE, Clericalism. Enabler of Clergy Sexual Abuse, *Pastoral Psychology*, 54 (2006) 3, 189-213; Hans ZOLLNER, Les abus sexuels dans l'Église. Un appel à changer de regard, *Études: Revue de culture contemporaine*, 4230 (2006) 29-39; George B. WILSON, *Clericalism: The Death of Priesthood*, Collegeville, 2008.

među njima i seksualno zlostavljanje.²⁹ Tako je u pismu svemu Božjem narodu 20. kolovoza 2018. godine izjavio:

»Nemoguće je zamisliti obraćenje crkvenog djelovanja bez aktivnog sudjelovanja svih sastavnica Božjeg naroda. Štoviše: svaki put kad smo pokušali istisnuti, ušutkati, ignorirati, svesti Božji narod na male elite, izgrađivali smo zajednice, programe, teološke izbore, duhovnost i strukture bez korijena, bez sjećanja, bez lica, bez tijela, u konačnici bez života. To se jasno očituje u devijantnom načinu shvaćanja autoriteta u Crkvi – vrlo uobičajenom u brojnim zajednicama u kojima je bilo seksualnog zlostavljanja, zlorabe moći i savjesti – a to je klerikalizam, onaj stav koji ne samo da poništava osobnost kršćana, nego također ima tendenciju umanjiti i podcijeniti krsnu milost koju je Duh Sveti stavio u srca naših ljudi. Klerikalizam, bilo da ga potiču sami svećenici ili laici, stvara rascjep u crkvenom tijelu koji podupire i pomaže produžetak mnogih zala koja danas osuđujemo. Reći ne zlostavljanju znači odlučno reći ne bilo kojem obliku klerikalizma.«³⁰

Devijantan način shvaćanja i prakticiranja crkvenog autoriteta treba uvrstiti među uzroke nastanka raširenog fenomena seksualnog zlostavljanja, zlorabe moći i savjesti u Crkvi. Na ovu je činjenicu papa Franjo skrenuo pozornost sudionicima susreta »Zaštita maloljetnika u Crkvi«, održanog u Vatikanu 21.-24. veljače 2019. godine, na kojeg su bili pozvani predsjednici biskupskih konferencija cijeloga svijeta. Na kraju susreta je izjavio:

»Teško je, stoga, razumjeti fenomen seksualnog zlostavljanja maloljetnika bez razmatranja moći, jer je ono uvijek posljedica zlorabe moći, iskorištavanja inferiornog položaja bespomoćne zlostavljane osobe koje omogućava manipulaciju njezine savjesti te psihičke i fizičke krhkosti.«³¹

Zloraba crkvenog autoriteta izvire iz bolesti klerikalizma, a ozdravljenje može doći jedino iz ispravnog vrednovanja krsnoga dostojanstva svakog člana svetoga Božjeg naroda.

»Sveti i strpljivi vjerni Božji narod, potpomognut i oživljen Duhom Svetim, najbolje je lice proročke Crkve koja zna staviti Gospodina u središte svoga svakodnevnog darivanja. Upravo će nas taj sveti Božji narod osloboditi od pošasti klerikalizma, koja je plodno tlo za sve te gadosti.«³²

²⁹ Usp. Kathleen N. HATTRUP, 5 Of the many times Pope Francis has warned against clericalism, (23.08.2018), <https://aleteia.org/2018/08/23/5-of-the-many-times-pope-francis-has-railed-against-clericalism/> (12.10.2023).

³⁰ Papa FRANJO, *Lettera al popolo di Dio*, (20.08.2018), https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2018/documents/papa-francesco_20180820_lettera-popolo-didio.html; u hrvatskom prijevodu: <https://ika.hkm.hr/dokumenti/pismo-svetog-oca-franje-bozjem-narodu-rane-zrtava-zlostavljanja-nikada-ne-zastarijavaju/> (12.10.2023).

³¹ Papa FRANJO, *Discorso al termine dell'incontro »La protezione dei minori nella Chiesa«*, Vatikan, 21.-24. veljače 2019, (24.02.2019), https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2019/february/documents/papa-francesco_20190224_incontro-protezioneminorichiusura.html (12.10.2023).

³² *Isto.*

3. *Kultura hijerarhizma kao jedan od glavnih uzroka crkvene krize*

Američki teolog isusovac James Keenan je skrenuo pozornost na činjenicu da autori koji kritički prepoznaju i propituju katoličku kulturu klerikalizma izostavljaju problematičnu kulturu biskupstva i tako zavode na pomisao da se sjeme klerikalizma sije u sjemeništima koja onda treba obnoviti. Po tim autorima uzroci dominacije, zlouporabe moći i općeg zakona o nekažnjavanju klera jesu posijani u sjemeništu. Keenan smatra da je sjemenišni odgoj samo donekle izvor klerikalizma, dok pravi uzrok i praoca klerikalizma prepoznaje u takozvanom hijerarhizmu, to jest u dominantnoj biskupskoj svijesti o svećeništvu kao nečem nedodirljivom, kao i u svakodnevnom biskupskom djelovanju i ponašanju iz kojih sjemeništarci i bogoslovi crpe nadahnuće i primjer. Po Keenanu je specifična kultura hijerarhizma, a ne klerikalizma prvotni uzrok svih problema povezanih s fenomenom seksualnog zlostavljanja u Crkvi.³³

Od 2002. godine, kad je javnost doznala za razmjere seksualnog zlostavljanja djece i crkvenog zataškavanja u Bostonskoj nadbiskupiji, stalno se isticala kultura klerikalizma kao uzrok problemu. No, upravo su 2018. godine izneseni krunski dokazi da se radilo o specifičnoj kulturi hijerarhizma, kao glavnom uzroku cijele krize Crkve nastale zbog svećeničkog seksualnog zlostavljanja djece i maloljetnika i sustavnog crkvenog zataškavanja od početka.³⁴ Tijekom apostolskog posjeta Čileu u siječnju 2018. godine papa Franjo je javno branio čileanskoga biskupa Juana Barrosu Madrida protiv koga su već 2015. godine, kad je imenovan biskupom Osorna u Čileu, iznesene optužbe da je sudjelovao u zataškavanju zločina pedofilije don Ferdinanda Karadime, kojega je Kongregacija za nauk vjere bila već 2011. godine osudila za dokazana zlodjela seksualnog zlostavljanja.

Osim ovog čileanskog slučaja, 2018. godina je ostala zapamćena i po dva američka slučaja. U središtu prvoga je bio kardinal Theodor Edgar McCarrick, vašingtonski nadbiskup u miru. Njegova rodna Njujorška nadbiskupija je u lipnju 2018. godine objavila rezultate prethodne kanonske istrage koja je utvrdila »vjerodostojnima i dokazanima« optužbe za seksualno zlostavljanje maloljet-

³³ Usp. James F. KEENAN, Hierarchicalism, *Theological Studies*, 83 (2022) 1, 84-108, 89-91.

³⁴ Valja napomenuti da je 2018. godine jedan hrvatski autor objavio tekst pod naslovom »Posljedice hijerarhijskoga zataškavanja svećeničkih seksualnih zlodjela« ukazujući u njemu na činjenicu da je kriza Crkve uzrokovana seksualnim skandalima neraskidivo povezana s postupanjima upravo katoličke hijerarhije. U tom smislu, ideja o postojanju kulture hijerarhizma se javila istovremeno mnogima na različitim stranama svijeta. O tome usp. Tonči MATULIĆ, Posljedice hijerarhijskoga zataškavanja svećeničkih seksualnih zlodjela, *Kana – kršćanska obiteljska revija*, 49 (2018) 9, 8-9; također Tonči MATULIĆ, *Franjina obnova papinstva i Crkve*, Zagreb, 2020, 167-172.

nog ministranta početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća.³⁵ O ovom slučaju se već sve zna, a podsjetimo da je konačno zaključen u veljači 2019. godine presudom o svođenju na laički stalež.³⁶

Drugi američki slučaj se odnosi na objavu izvješća Velike porote Državnog odvjetništva Pennsylvanije 14. kolovoza 2018. godine u kojemu su na vidjelo izašli razmjeri i taktike sustavnog zataškavanja gotovo 1.000 slučajeva seksualnog zlostavljanja maloljetnika od strane gotovo 300 svećenika u šest pensilvanijskih biskupija, a uz podršku i nekih službenih vatikanskih tijela.³⁷ Ovo izvješće, kao i brojna druga prije objavljena pokazuju metode i taktike funkcioniranja specifične kulture hijerarhizma koju treba prepoznati kao uzrok i podlogu kulture klerikalizma koja je desetljećima omogućavala zataškavanje i nekažnjeno zlostavljanje djece i maloljetnika od strane katoličkoga klera i drugih crkvenih službenika.

Papa Franjo je šest dana nakon objave pensilvanijskog izvješća uputio pismo cijelom Božjem narodu u kojemu je, između ostalog, napisao:

»Proteklih dana objavljeno je izvješće koje opisuje iskustvo najmanje tisuću osoba koje su bile žrtve seksualnog zlostavljanja, zloporabe moći i savjesti od strane svećenika u razdoblju od sedamdesetak godina. Iako se može reći da se većina slučajeva tiče prošlosti, ipak, kroz vrijeme smo upoznali bol mnogih žrtava. I vidimo da rane nikada ne nestaju i tjeraju nas da oštro osudimo te zločine, kao i da usredotočimo napore na iskorjenjivanje ove kulture smrti. Rane nikada ne zastarijevaju. Bol ovih žrtava je vapaj koji se uzdiže u nebesa, koji dira dušu i koji je dugo vremena bio zanemaren, skrivan ili prešućivan. Ali krik žrtava bio je snažniji od svih mjera koje su ih pokušavale ušutkati ili čak tvrdile da će ga riješiti odlukama koje su njegovu težinu povećale aktivnim sudjelovanjem. Gospodin je čuo taj vapaj i još jednom nam pokazao na kojoj strani stoji. Marijin hvalospjev nije pogrešan i poput pozadine nastavlja tiho odjekivati kroz povijest. Jer se Gospodin sjeća obećanja koje je dao našim precima: „Rasprši oholice umišljene, silne zbací s prijestolja, a uzvisi neznatne. Gladne napuni dobrima, a bogate otpusti prazne“ (Lk 1,51-53). Osjećamo sram kad shvatimo da je naš način života poricao, i dalje poriče, riječi koje izgovaramo.«³⁸

³⁵ Usp. Abuse allegation against Cardinal Theodore McCarrick 'credible', (20.06.2018), <https://www.catholicnewsagency.com/news/38680/abuse-allegation-against-cardinal-theodore-mccarrick-credible>. (29.09.2023).

³⁶ Usp. Holy See: McCarrick dismissed from the clerical state for abuse, (16.02.2019). <https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2019-02/holy-see-mccarrick-dismissed-from-clerical-state-for-abuse.html> (12.10.2023); SEGRETERIA DI STATO, Rapporto sulla conoscenza istituzionale e il processo decisionale della Santa Sede riguardante l'ex Cardinale Theodore Edgar McCarrick (dal 1930 al 2017), Vatikan, 2020.

³⁷ Usp. The Grand Jury investigation of Catholic Church sexual abuse in Pennsylvania, (14.08.2018), <https://www.attorneygeneral.gov/report/> (12.10.2023).

³⁸ Papa FRANJO, *Lettera al popolo di Dio*, (20.08.2018), https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2018/documents/papa-francesco_20180820_lettera-popolo-didio.html (29.09.2023); u hrvatskom prijevodu <https://ika.hkm.hr/dokumenti/pismo-svetog-oca-franje-bozjem-narodu-rane-zrtava-zlostavljanja-nikada-ne-zastarijevaju/> (12.10.2023).

Papina poruka daje naslutiti da se riječi Marijina hvalospjeva najprije odnose na nositelje najdogovornijih službi u Crkvi, to jest na nad/biskupe. Specifična kultura hijerarhizma nije izriekom spomenuta, ali je iz pisma jasno čija je najveća odgovornost za nemar prema žrtvama. Danas se opravdano pitamo osjećaju li sram svi oni nad/biskupi koji su svojim načinom obavljanja biskupske službe u slučajevima seksualnog zlostavljanja nijekali evanđeosku poruku? Poznato nam je, a bilo bi bolje da se varamo, da papa Franjo ne uživa velik ugled i povjerenje među nositeljima odgovornih službi u našoj mjesnoj Crkvi pa se opravdano pitamo koliko su njegove poruke iz ovog pisma i ostalih važnih gesta i dokumenata doista doprle do ušiju onih kojih se najviše tiču? Najnovija događanja oko poznatih slučajeva seksualnog zlostavljanja od strane hrvatskoga klera pokazuju da jedino riječki nadbiskup Mate Uzinić nastoji javno i transparentno slijediti papu Franju na putu radikalne preobrazbe kulture hijerarhizma.³⁹

U spomenutom pismu je papa Franjo također napisao:

»Zajedno s tim naporima potrebno je da se svaki krštenik osjeća uključenim u crkvenu i društvenu preobrazbu koja nam je prijeko potrebna. Ova preobrazba zahtijeva osobno i zajedničko obraćenje koje će nas voditi da vidimo stvari onako kako ih Gospodin vidi. Jer kako je volio reći sveti Ivan Pavao II.: „Ako smo doista krenuli iznova od kontemplacije Krista, moramo naučiti vidjeti ga posebno u licima onih s kojima se želio poistovjetiti“ (Apostolsko pismo *Novo Millennio Ineunte*, 49). Naučiti vidjeti stvari kao što ih Gospodin vidi, biti tamo gdje Gospodin želi da budemo, doživjeti obraćenje srca u njegovoj prisutnosti. U tu će svrhu od pomoći biti molitva i pokora. Pozivam sav sveti vjerni Božji narod na pokorničku praksu molitve i posta, slijedeći Gospodinovu zapovijed. To može probuditi našu savjest i pobuditi našu solidarnost i predanost kulturi zaštite koja svakom obliku zlostavljanja kaže: „Nikad više.“⁴⁰

Osobna i zajednička preobrazba je moguća samo ako svatko pojedinačno i svi zajedno priznamo i prepoznamo kulturu hijerarhizma kao uzrok kulture klerikalizma koje su zajedno gurnule Crkvu u duboku krizu zbog dvostruke sablazni, najprije sustavne zaštite zlostavljača i zataškavanja seksualnog zlostavljanja djece, maloljetnika i ranjivih osoba od strane svećenika, a zatim – zajedno s time – sustavnog ponižavanja i posramljivanja žrtava upravo od strane onih koji su ih trebali slušati, štiti i pružiti im svakovrsnu pomoć.

Godina 2018. s prikazanim slučajevima posrtanja presudno je utjecala na definiciju specifične kulture hijerarhizma kao izvornog i glavnog uzroka krize u Crkvi uzrokovane skandalima seksualnog zlostavljanja. Držimo da je američki teolog James Keenan u pravu kad inzistira na tome da uzrok ove krize nije izvorno došao iz kulture tajnovitosti i privilegija svećenika, nego iz vlasti

³⁹ Usp. Izvješće o prijavama i poduzetim radnjama vezano za slučajeve zlostavljanja maloljetnika i odraslih osoba u Riječkoj nadbiskupiji (22.05.2023), https://ika.hkm.hr/novosti/__trashed-8/ (12.10.2023).

⁴⁰ Papa Franjo, *Lettera al popolo di Dio...*

episkopata i moći crkvenih struktura koje tu vlast podupiru, a povezani su s utjecajima i privilegijama pomoću kojih je službena Crkva vješto zaobilazila evanđeosko i transparentno suočavanje sa seksualnim zlostavljanjem u Crkvi, s jedne strane, i izbjegavala suradnju s civilnim vlastima u procesuiranju zlodjela pedofilije, s druge strane. Takvo ponašanje episkopata nije bilo uvjetovano logikom i mehanizmima klerikalizma, nego mentalitetom izgrađenom na institucionalnoj moći, osobnoj vlasti i specifičnom modelu vršenja biskupske službe koji su iznjedrili specifičnu kulturu hijerarhizma koja je podržavala kulturu klerikalizma kao skup staleških privilegija među koje su onda uvršteni i oni koji zaslužuju bezuvjetnu moralnu osudu i gnušanje.⁴¹

Treba primijetiti da se kultura hijerarhizma počela donekle raslojavati upravo onda kad je prepoznata kao glavni uzrok i nadahnuće kulture klerikalizma. Iako papa Franjo ima velike zasluge u stvaranju pravnih i institucionalnih uvjeta za preuzimanje osobne odgovornosti onih koji su do jučer bili zaštićeni kulturom hijerarhizma, ipak je svojim držanjem još 2018. godine u takozvanom čileanskom slučaju pokazao žilavost kulture hijerarhizma. Naime, čileanski su biskupi tada uspjeli dobro zaštititi vlastite redove tijekom devetogodišnjih javnih kritika žrtava i drugih svjedoka seksualnog zlostavljanja u čileanskoj Crkvi, držeći se pritom kao da se ništa nije dogodilo i zatiskujući uši pred bolnim krivovima žrtava. Pritom je postalo jasno da je kulturna mreža čileanskih biskupa bila jača i djelotvornija od kulturne mreže čileanskih svećenika zlostavljača, budući da svećenike zlostavljače nisu štitili drugi svećenici, nego ponajprije njihovi nad/biskupi kao nositelji crkvene vlasti. Istinska razlika između kulture klerikalizma i kulture hijerarhizma došla je do izražaja upravo 15. siječnja 2018. godine kad je papa Franjo u Čileu izjavio da su čileanski svećenici zlostavljači uzrokovali nepopravljivu štetu Crkvi,⁴² a nakon toga je slavio svetu misu u Santiagu s biskupom Juanom Barrosom koji je zataškavao zlodjela već 2011. godine osuđenog don Karadime. Istom je prigodom neumoljivim novinarima ljutito izjavio: »Onog dana kada mi netko iznese dokaze protiv biskupa Barros, tada ću progovoriti. Ali ne postoji niti jedan jedini dokaz. Sve je to kleveta. Je li to jasno?«⁴³ Zbog ove se izjave bijes crkvene javnosti protegnuo i na papu Franju, jer je postalo jasno da on priznaje krivnju svećenika zlostavljača i ispričava se žrtvama, ali ne želi raspravljati o odgovornosti nad/biskupa, barem ne u ovom konkretnom slučaju.⁴⁴

⁴¹ Usp. Keenan, *Hierarchicalism...*, 92-95; također James F. KEENAN, Vulnerability and Hierarchicalism, *Melita Theologica*, 68 (2018) 2, 129-142.

⁴² Usp. Ernesto LONDOÑO, In Chile, Pope Francis Apologizes for »Irreparable Damage« Caused by Sexual Abuse, *The New York Times*, (16.01.2018), <https://www.nytimes.com/2018/01/16/world/americas/pope-francis-chile-sexual-abuse.html> (12.10.2023).

⁴³ Pascale BONNEFOY, Austin RAMZY, Pope's Defense of Chilean Bishop in Sex Abuse Scandal Causes Outrage, *The New York Times*, (19.01.2018), <https://www.nytimes.com/2018/01/19/world/americas/pope-sex-abuse-chile.html> (12.10.2023).

⁴⁴ Usp. Keenan, *Hierarchicalism...*, 94-95.

Bostonski nadbiskup i predsjednik Papinskog povjerenstva za zaštitu maloljetnika kardinal Seán Patrick O'Malley u svom je komentaru izjavio da je ova Papina izjava uzrokovala veliku patnju žrtvama seksualnog zlostavljanja, jer im je poručila da im se neće vjerovati sve dok ne iznesu neoborive dokaze za zlostavljanje.⁴⁵ Shvativši razmjere krize i dubinu problema, papa Franjo je bio primoran provesti sustavnu istragu čileanskog slučaja pedofilije, koju je već 30. siječnja 2018. godine povjerio malteškom nadbiskupu Charlesu Scicluni, tadašnjem predsjedniku Vijeća Kongregacije za nauk vjere za istraživanje prijava protiv klerika za seksualno zlostavljanje.⁴⁶ Scicluna je već do ožujka završio istragu i načinio izvješće na dvije tisuće i tristo stranica iz kojeg je razvidno funkcioniranje kulture hijerarhizma koje se ogledalo u već poznatom sustavnom zataškavanju zlodjela svećeničke pedofilije i u posvemašnjem nemaru i zatvorenosti prema žrtvama.⁴⁷

Kao odgovor na rezultate čileanske istrage papa Franjo je 6. travnja 2018. uputio pismo čileanskim biskupima,⁴⁸ a nakon toga ih je sve pozvao u Vatikan na susret 15.-17. svibnja 2018. godine.⁴⁹ Na kraju tog dramatičnog susreta biskup Juan Ignacio Gonzalez Errazuriz iz San Bernarda je pred novinarima izjavio: »Želimo objaviti da su svi biskupi prisutni u Rimu, pismenim putem, predali svoje ostavke u ruke Svetog Oca kako bi on mogao slobodno odlučiti o svakome od nas.«⁵⁰ U nadolazećim mjesecima papa Franjo je prihvatio nekoliko ostavki biskupa, među njima i kontroverznog biskupa Juana Barrosa,⁵¹ a što je zadalo težak udarac kulturi hijerarhizma u Čileu, a ostatku katoličkoga svijeta poručilo da treba iz temelja mijenjati kulturu hijerarhizma. Papa Franjo je već 31. svibnja 2018. godine uputio »Pismo Božjem narodu na putu u Čileu« u kojem je zatražio ispriku do svih žrtava, izražavajući duboko žaljenje zbog pobjede klerikalizma nad evanđeljem, to jest zbog neoprostivih propusta episkopata, zlorabe moći i savjesti u ophođenju sa slučajevima seksualnog zlostavljanja.⁵²

⁴⁵ O tome v. <https://www.ctvnews.ca/world/u-s-cardinal-calls-pope-s-comments-on-abuse-victims-a-source-of-great-pain-1.3768363?cache=%3FclipId%3D89531> (12.10.2023).

⁴⁶ O tome v. <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2018-01/pope-francis-archbishop-sciicluna-bishop-barros.html> (12.10.2023).

⁴⁷ Usp. After Mgr Scicluna's report, Pope admits error, summons Chile bishops for meeting on sex abuse, (11.04.2018), <https://timesofmalta.com/articles/view/after-mgr-sciicunas-report-pope-summons-chile-bishops-for-meeting.676084> (12.10.2023).

⁴⁸ Usp. Papa FRANJO, Lettera ai vescovi del Cile a seguito del report consegnato da S.E. Mons. Charles J. Scicluna, (08.04.2018). https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2018/documents/papa-francesco_20180408_lettera-vescovi-cile.html (12.10.2023).

⁴⁹ O tome v. <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2018/05/12/0345/00744.html> (12.10.2023).

⁵⁰ Usp. Nicole WINFIELD, Chile's bishops resign en masse over sex abuse cover-up, (18.05.2018), <https://apnews.com/article/33b208ef4bc84576a503b059629607db> (12.10.2023).

⁵¹ Usp. Pope accepts resignation of Juan Barros, bishop at the center of Chilean abuse scandal, (11.06.2018), <https://www.catholicnewsagency.com/news/38607/pope-accepts-resignation-of-juan-barros-bishop-at-the-center-of-chilean-abuse-scandal> (12.10.2023).

⁵² Usp. Papa FRANJO, Carta al pueblo de Dios que peregrina en Chile, (31.05.2018), https://www.vatican.va/content/francesco/es/letters/2018/documents/papa-francesco_20180531_lettera-popolodidio-cile.html (12.10.2023).

Koliko su ovi događaji doprinijeli boljem razumijevanju kulture hijerarhizma toliko su istovremeno doprinijeli kritičkom suočavanju s njom, budući da je svima postalo jasno da seksualne skandale jesu uzrokovali svećenici zlostavljači djece, maloljetnih i ranjivih osoba, jer su oni svakodnevno u neposrednom dodiru s njima, ali su za krizu Crkve isključivo odgovorni njihovi biskupi koji su se dosljedno držali kulture hijerarhizma te su sustavno štitili, zataškavali slučajeve zlostavljanja, odbijali susrete i razgovore sa žrtvama i svjedocima, a najgore od svega, često ostavljali malodobne žrtve bez nužne i prikladne zaštite. Kultura hijerarhizma je utjecala i na stidljivo i povučeno držanje ostalih članova Crkve u suočavanju s izazovima seksualnog zlostavljanja. Nažalost, ozračje kulture hijerarhizma, to jest dosljedne šutnje i zataškavanja, omogućilo je također da poneki svećenik zlostavljač postane nad/biskup, kao što su to pokazala brojna izvješća, a što nije stavilo u pitanje samo vjerodostojnost pojedinih biskupskih imenovanja, nego je stvorilo poteškoće na planu kanonskih postupaka protiv nad/biskupa dokazanih zlostavljača, kao i protiv onih koji su permanentno zataškavali zlostavljanja i ponižavali žrtve.⁵³

4. Deklarativno i stvarno priznanje i zaštita žrtava zlostavljanja

Na početku predstavljena izabrana izvješća o razmjerima seksualnog zlostavljanja u pojedinim biskupijama i mjesnim Crkvama potvrđuju postojanje specifične kulture hijerarhizma. Suočavanje s izazovima te kulture započelo je onda kad je postalo jasno da nije samo kultura klerikalizma glavni uzrok krize Crkve zbog seksualnog zlostavljanja, nego upravo i specifična kultura hijerarhizma. Njezino prepoznavanje je omogućilo ujedno radikalnu promjenu paradigme u crkvenom odnosu prema žrtvama zlostavljanja, a koja se – više stidljivo, nego rezolutno – probijala polako posljednja dva desetljeća. Danas se barem deklarativno i s najodgovornijih mjesta u Crkvi ističe i ponavlja da su žrtve zlostavljanja u središtu i da je otvorenost i slušanje njihovih svjedočanstava prioritet.

Nakon smrti pape u miru Benedikta XVI., već spomenuti malteški nadbiskup Charles Scicluna, koji je u međuvremenu postao pomoćni tajnik Dikasterija za nauk vjere, izjavio je da »papa Franjo nastavlja graditi na napretku postignutom za vrijeme papinstva Benedikta XVI. u odgovoru Crkve na sluča-

⁵³ Najnovije pritužbe na račun službenih crkvenih postupanja protiv takvih biskupa vidi: Tom HENEGHAN, Patrick HUDSON, Frustration with Rome's 'vague' response to abuser bishops, *The Tablet*, (05.10.2023), <https://www.thetablet.co.uk/news/17690/frustration-with-rome-s-vague-response-to-abuser-bishops> (12.10.2023). No, valja također reći da postoje službene istrage protiv pojedinih biskupa [usp. Mark BOWLING, Vatican report reveals grooming by 'sexual predator' bishop, *The Tablet*, (05.10.2023), <https://www.thetablet.co.uk/news/17689/vatican-report-reveals-grooming-by-sexual-predator-bishop> (12.10.2023)].

jeve kleričkog zlostavljanja«. ⁵⁴ U nastavku osvrta na doprinos pokojnoga pape Benedikta XVI. u borbi protiv zlostavljanja nabrojao je njegove ključne odluke koje su unaprijedile crkveno zakonodavstvo u sankcioniranju kleričkog seksualnog zlostavljanja. Odatle saznajemo da je zapravo kardinal Ratzinger bio autor apostolskoga pisma *Sacramentorum sanctitatis tutela* od 3. travnja 2001. godine kojeg je u obliku motu proprija potpisao papa Ivan Pavao II. s namjerom centralizacije kaznenih kanonskih postupaka protiv klerika, u smislu objedinjene i isključive nadležnosti Kongregacije za nauk vjere u tim predmetima, a na čijem čelu je tada bio kardinal Ratzinger. ⁵⁵ Scicluna u nastavku ističe i neke druge zasluge kardinala Ratzingera na planu unaprjeđenja kaznenih kanonskih postupaka protiv posrnutih klerika.

Držimo, međutim, da je upravo pontifikat pape Franje pokazao koliko su prijašnje mjere bile prožete mentalitetom kulture hijerarhizma. Ono što svakako treba priznati i pozdraviti jest činjenica, koju ističe Scicluna, da je papa Benedikt XVI. uveo praksu susreta sa žrtvama prilikom svojih apostolskih putovanja u zemlje u kojima svećeničko seksualno zlostavljanje nije silazilo s dnevnog reda i u tim je prigodama javno molio žrtve za oprost, osuđujući grijeh, sramotu i poniženje koje je pretrpjela i trpi Crkva zbog kleričkog seksualnog zlostavljanja. Slažemo se također s nadbiskupom Sciclunom da je Benediktovo pastirsko pismo irskim katolicima 2010. godine postalo važna odnosna točka u crkvenoj borbi protiv svih oblika zlostavljanja. ⁵⁶ Ovdje navodimo kratak odlomak iz toga Benediktova pisama u kojem se posebno obraća biskupima, a iz kojeg se nazire postojanje kulture hijerarhizma:

»Ne može se poreći da su neki od vas [biskupa, op. a.] i vaših prethodnika pogriješili, a ponekad i teško u primjeni odavno kodificiranih normi kanonskog prava u vezi sa zločinima zlostavljanja djece. Učinjene su ozbiljne pogreške u rješavanju optužbi. Razumijem koliko je bilo teško shvatiti opseg i složenost problema, dobiti pouzdane informacije i donijeti dobre odluke u svjetlu različitih stručnih savjeta. Unatoč tome, mora se priznati da su učinjene ozbiljne pogreške u prosudbi i da je došlo do propusta u upravljanju. Sve je to ozbiljno narušilo vašu vjerodostojnost i učinkovitost.« ⁵⁷

⁵⁴ Archbishop Scicluna: Benedict XVI was 'instrumental in tackling clerical sexual abuse', (05.01.2023), <https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2023-01/scicluna-witness-ratzinger-commitment-fight-sexual-abuse-church.html> (12.10.2023).

⁵⁵ Usp. IVAN PAVAO II., Lettera apostolica in forma di motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* con la quale vengono promulgate le norme circa i delitti più gravi riservati alla Congregazione per la dottrina della fede, (30.04.2001), https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/motu_proprio/documents/hf_jp-ii_motu-proprio_20020110_sacramentorum-sanctitatis-tutela.html (12.10.2023).

⁵⁶ Usp. BENEDIKT XVI., Lettera pastorale ai cattolici dell'Irlanda, (19.03.2010), https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/letters/2010/documents/hf_ben-xvi_let_20100319_church-ireland.html (12.10.2023).

⁵⁷ Isto.

Vjerniku je, međutim, teško prihvatiti sud da je biskupska vjerodostojnost stavljena u pitanje propustima u primjeni odavno kodificiranih normi kanonskog prava, budući da u svemu prepoznaje zaborav temeljnih normi evanđeoskoga zakona kao jedinog opravdanja pastirske službe u Crkvi i s time pripadajuće odgovornosti za povjereno stado, a posebno za najslabije i najranjivije.

5. Nastojanja pape Franje

Nije pretjerano tvrditi da je pontifikat pape Franje duboko obilježen fenomenom seksualnog zlostavljanja. To nije prvenstveno njegova osobna zasluga, nego je uvelike nasljeđe iz prošlosti kad je suvereno vladala kultura hijerarhizma. Tomu u prilog možemo navesti primjer bostonskoga nadbiskupa kardinala Bernarda Lawa koji je nakon eskalacije spomenutog skandala 6. siječnja 2002. godine, a nakon jedne civilne presude,⁵⁸ u travnju 2022. godine podnio ostavku papi Ivanu Pavlu II., ali mu je papa odbio. Tek nakon brojnih javnih protesta vjernika i peticije šezdesetak gradskih bostonskih župnika protiv svoga nadbiskupa u kojeg su izgubili povjerenje kao duhovnog vođe,⁵⁹ papa Ivan Pavao II. je prigodom osobnog susreta s njim u Vatikanu 13. prosinca 2002. godine prihvatio njegovu ostavku, a razlog tomu nije bila njegova osobna odgovornost za sustavno zataškavanje stotina slučajeva seksualnog zlostavljanja, nego najave postupaka pred civilnim sudovima protiv njega i gubitak povjerenja među vjernicima i klerom.⁶⁰ Protiv kardinala Lawa nikad nije pokrenuta nikakva prethodna kanonska istraga. Štoviše, pružena mu je o zaštita u Vatikanu i dodijeljene su mu brojne odgovorne kurijalne službe.⁶¹ Temeljito proučavanje slučaja kardinala Lawa vodi prema samo jednom zaključku, a to je vladavina kulture hijerarhizma.⁶²

Vidjeli smo na primjeru čileanskoga slučaja iz 2018. godine da je i papa Franjo, usprkos dotadašnjim brojnim odlukama, gestama i izjavama o fenomenu seksualnog zlostavljanja koje su govorile suprotno, zapravo još uvijek slijedio mentalitet kulture hijerarhizma. No, to se po našem sudu, ako ne radikalno, onda svakako značajno promijenilo upravo 2018. godine kad je u pismu cijelom

⁵⁸ Usp. Fox BUTTERFIELD, Boston Cardinal's Deposition Is Ordered in Case of an Accused Priest, *The New York Times*, (18.04.2002), <https://www.nytimes.com/2002/04/18/us/boston-cardinal-s-deposition-is-ordered-in-case-of-an-accused-priest.html> (12.10.2023).

⁵⁹ Usp. 58 Priests Ask Boston Cardinal to Step Down in Abuse Scandal, *Los Angeles Times*, (11.12.2022), <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2002-dec-11-na-abuse11-story.html> (12.10.2023).

⁶⁰ Usp. Pope accepts Cardinal Law's resignation, (13.12.2022), <https://edition.cnn.com/2002/LAW/12/13/church.sex.abuse/> (12.10.2023).

⁶¹ Između ostalog usp. Vatican appoints former Boston archbishop head of a Rome basilica, (27.05.2004). https://www.snapnetwork.org/news/vatican/Vatican_appoints_law.htm (12.10.2023).

⁶² Usp. Keenan, *Hierarchicalism...*, 95-97.

Božjem narodu jasno osudio klerikalizam, a zapravo zloporabu vlasti i institucionalne moći kao glavne poluge kulture hijerarhizma i glavnog uzroka sustavnog zataškavanja seksualnog zlostavljanja u Crkvi i nebrige prema žrtvama.

Nakon susreta sa svim predsjednicima biskupskih konferencija cijeloga svijeta u Vatikanu, 21.-24. veljače 2019. godine, papa Franjo je objavio do sada nesumnjivo najvažniji dokument u ovoj materiji, apostolsko pismo *Vos estis lux mundi* (»Vi ste svjetlost svijeta«).⁶³ U uvodu dokumenta papa Franjo kaže:

»Zlodjela spolnog zlostavljanja vrijeđaju našega Gospodina, zadaju fizičku, psihološku i duhovnu bol žrtvama i nanose štetu zajednici vjernika. Da se te pojave, u svim svojim oblicima, nikada više ne bi ponovile, potrebno je trajno i duboko obraćenje srca, potkrijepljeno konkretnim i učinkovitim djelovanjima u koja će se uključiti svi u Crkvi, tako da osobna svetost i moralno zalaganje mogu pridonijeti promicanju pune vjerodostojnosti navještaja evanđelja i plodnosnosti poslanja Crkve.«⁶⁴

Glavni uvjet promjene kulture hijerarhizma, koja omogućava i podržava kulturu klerikalizma, jest trajno i duboko obraćenje srca, a koje treba biti praćeno konkretnim djelovanjem svih članova Crkve bez izuzetka. U tom smislu svatko treba sebe preispitati pred zahtjevima osobnog obraćenja i korektnog ponašanja u slučajevima seksualnog zlostavljanja, poglavito kad je riječ o prijavama onih o kojima se nešto neposredno zna ili se čulo iz svakodnevnih govorakanja. Ipak, obraćenje srca se najprije očekuje od biskupa, a papa Franjo je to formulirao ovim riječima:

»To je prije svega odgovornost nasljednikâ apostolâ, koje je Bog izabrao da budu pastoralni vođe njegova naroda, i zahtijeva od njih predano zalaganje da idu tragom božanskog Učitelja. Temeljem svoje službe, naime, biskupi „upravljaju njima povjerenim partikularnim Crkvama kao Kristovi zamjenici i poslanici savjetom, uvjeravanjem, primjerom, ali i autoritetom i svetom vlašću; njome se služe samo zato da svoje stado izgrađuju u istini i svetosti, spominjući se da onaj koji je veći treba biti kao manji, a starješina kao sluga.«⁶⁵

»Ono što se pobliže odnosi na nasljednike apostolâ, tiče se svih onih koji na različite načine preuzimaju službe u Crkvi, ispovijedaju evanđeoske savjete ili su pozvani služiti kršćanskom puku. Zato je dobro da se na općoj razini usvoje postupci usmjereni na sprječavanje i borbu protiv tih zlodjela koja izdaju povjerenje vjernika.«⁶⁶

⁶³ Usp. Papa FRANJO, *Lettera apostolica in forma di motu proprio »Vos estis lux mundi«*, (07.05.2019), https://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20190507_vos-estis-lux-mundi.html; u hrvatskom prijevodu <https://hbk.hr/apostolsko-pismo-u-obliku-motuproprija-pape-franje-vos-estis-lux-mundi/> (12.10.2023).

⁶⁴ *Isto.*

⁶⁵ LG 27.

⁶⁶ *Isto.*

Ovdje valja spomenuti da je papa Franjo već 22. ožujka 2014. godine osnovao Papinsko povjerenstvo za zaštitu maloljetnika⁶⁷ i imenovao osam članica i članova, a među njima i bostonskog nadbiskupa kardinala Seána Patricka O'Malleya kao predsjednika.⁶⁸ Iz Bostona je buknuo požar fenomena seksualnog zlostavljanja pa je nekako red da iz Bostona dođe glavni »vatrogasac«. Da ovo povjerenstvo nailazi na poteškoće u radu poznato je iz izjava nekolicine članica i članova, a neki od njih su svojevrijedno istupili iz njega zbog nezadovoljstva pristupom fenomenu zlostavljanja i procedurama u rješavanju konkretnih slučajeva.⁶⁹ Sukladno vatikanskom primjeru i Hrvatska biskupska konferencija (HBK) je na svom 60. plenarnom zasjedanju, održanom 6.-7. lipnja 2020. godine, osnovala Povjerenstvo za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba s jedanaest članica i članova, a među njima i ondašnjeg dubrovačkog biskupa Matu Uzinića kao predsjednika,⁷⁰ a onda je na 67. redovitom plenarnom zasjedanju, održanom 14.-16. studenoga 2023. godine, osnovala Nacionalni ured HBK za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba radi objedinjenog rada prethodnoga Povjerenstva i metropoljskih ureda.⁷¹

Sve to su dobri i hvalevrijedni koraci koji podržavaju argument da je Crkva napravila zaokret od zataškavanja seksualnih zločina i zaštite svećenika zlostavljača prema poštivanju žrtava i dosljednoj zaštiti maloljetnih i ranjivih osoba u Crkvi. Nitko ne treba sumnjati u motive i namjere osnivača, kao i u članove svih postojećih povjerenstava da će se zaista voditi logikom priznanja žrtava, a što u prošlosti, a kod nas nažalost još uvijek i u sadašnjosti, nije bio slučaj upravo zbog krutog karaktera kulture hijerarhizma koja podržava i na-dahnjuje prokazanu i osuđenu kulturu klerikalizma.

⁶⁷ Usp. Papa FRANJO, Chirograph for the institution of a Pontifical Commission for the protection of minors, (22.03.2014), https://www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2014/documents/papa-francesco_20140322_chirografo-pontificia-commissione-tutela-minori.html (12.10.2023).

⁶⁸ Usp. Cheridan SANDERS, Pope Francis names members of Pontifical Commission for the Protection of Minors, (22.03.2014), <https://slmedia.org/blog/pope-francis-names-members-of-pontifical-commission-for-protection-of-minors> (12.10.2023).

⁶⁹ Usp. Joshua J. MCELWEE, Another appointee to Vatican abuse commission leaves group, member reveals, (19.09.2016), <https://www.ncronline.org/another-appointee-vatican-abuse-commission-leaves-group-member-reveals>; usp. Hannah BROCKHAUS, Abuse expert leaves Vatican commission for protection of minors, citing concerns, (29.03.2023), <https://catholiceraid.co.uk/abuse-expert-leaves-vatican-commission-for-protection-of-minors-citing-concerns/> (12.10.2023).

⁷⁰ Usp. Hrvatski biskupi osnovali Povjerenstvo za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba te najavili pomoć obiteljima nastradalima u potresu, (10.06.2020), <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/hrvatski-biskupi-hbk-povjerenstvo-za-zastitu-maloljetnika-vjeronauk/>; također v. <https://hbk.hr/povjerenstvo-hbk-za-zastitu-maloljetnika-i-ranjivih-osoba-dokumenti/> (01.10.2023).

⁷¹ Usp. Osnovan Nacionalni ured za zaštitu maloljetnika i odraslih ranjivih osoba Hrvatske biskupske konferencije, (16.11.2023), <https://ika.hkm.hr/novosti/osnovan-nacionalni-ured-za-zastitu-maloljetnika-i-odraslih-ranjivih-osoba-hrvatske-biskupske-konferencije/> (16.11.2023).

Umjesto zaključka

Iznesene analize i promišljanja na prethodnim stranicama poručuju da ne bismo trebali imati nejasnoća glede crkvenog nauka o zakonu evanđeoske ljubavi, o grijehu, kajanju, oprost i zadovoljštini. Dakako, ne bismo smjeli imati ni nejasnoća glede naravi Crkve i načinu vršenja biskupske službe u Crkvi, budući da je seksualno zlostavljanje na svjetlo dana iznijelo bolna pitanja o konkretnom odnosu vidljivog institucionalnog oblika Crkve, s jedne, i nevidljive duhovne Crkve kao otajstvenoga tijela Kristova, s druge strane.

U pristupu fenomenu seksualnog zlostavljanja ne smijemo smetnuti s uma načelo presumpcije nevinosti, naime ma koliko bila ozbiljna i teška sumnja u neku osobu, moralno nikada nije opravdano osuditi je i držati je krivom prije nego što joj se dokaže krivnja u zakonitom postupku. Također se treba dosljedno držati načela o razlikovanju grijeha, ma koliko težak i oduran bio, od grešnika, budući da evanđelje zapovijeda osudu grijeha, a milosrđe prema grešniku. Ovo evanđeosko načelo nipošto ne opravdava prešućivanje ili, ne daj Bože, odobravanje bilo kojeg oblika zlostavljanja, nego nas poziva na razborito razlikovanje između počinitelja zlodjela i samog zlodjela. To u slučajevima seksualnog zlostavljanja nije uvijek ni lako ni jednostavno, budući da ovdje ne tvrdimo da je nasljedovanje evanđelja lako i jednostavno.

Pored svega toga držimo najvažnijim podsjetiti na poštivanje ljudskoga dostojanstva žrtava, na priznanje njihova ljudskog prava na iznošenje vlastite boli i patnje i na našu moralnu dužnost strpljivog slušanja i traženja najprikladnije pomoći za njih da bi se umjele nositi s trajnim i često nepopravljivim posljedicama seksualnog zlostavljanja.

Na ovome mjestu ćemo ispustiti probleme povezane s odgojem i formacijom svećeničkih kandidata, ali treba podsjetiti da njihov odgoj i formaciju valja osloboditi od mreža kulture klerikalizma, a za to najveću i glavnu odgovornost imaju nad/biskupi koji trebaju iz temelja preispitati vlastitu kulturu hijerarhizma i preobraziti se sukladno pozivu na obraćenje srca i djelovanje u čijem središtu trebaju biti žrtve zlostavljanja.

Na kraju, kulturu hijerarhizma kao uzroka prokazane i osuđene kulture klerikalizma treba kritički sučeliti i preispitati u svjetlu zdrave koncilске ekleziologije, jer sve mimo toga će zavesti na bližu grešnu prigodu ponavljanja starih promašaja i pogrešaka koje je uzrokovala kultura hijerarhizma. Poziv na obraćenje srca kojeg nam je svima uputio papa Franjo nije ništa drugo nego podsjećanje na evanđeoski poziv na obraćenje kojeg je na početku Crkve uputio naš Gospodin i Učitelj Isus Krist koji uvijek i bezuvjetno stoji na strani žrtava.

Ako božanski utemeljitelj Crkve, kao njezin Gospodin i Zaručnik, uvijek i bezuvjetno stoji na strani žrtava svećeničkog seksualnog zlostavljanja, onda valja jasno i otvoreno reći da svako zataškavanje toga i ponižavanje žrtava, kao i negodovanje i nećkanje zbog sadašnjih i budućih afera, nije stav Crkve kao

Kristove Zaručnice, nego stav klerikalnih i klerikaliziranih pojedinaca koji po svaku cijenu štite vlastite privilegije, moć i ugled. I upravo to treba jasno i otvoreno prokazati i osuditi kao nespojivo s Kristovim evanđeljem i poslanjem njegove Crkve u svijetu.

Tonči Matulić*

The Phenomenon of Sexual Abuse in the Church: from Cover-up to Recognition and Protection of Victims

Summary

In this paper, the author presents analyzes and reflections on the phenomenon of sexual abuse of children and minors by the Catholic clergy, that is, in the auspices and institutions of the Catholic Church. In the introduction, he presents the origins of the phenomenon of sexual abuse in the Church, which are the events that irreversibly put sexual abuse by the Catholic clergy under the spotlight of the wider ecclesial and secular public. After that, in the first part of the paper, the author briefly presents and analyzes some better known and official reports on the extent of sexual abuse in certain local Churches, dioceses and religious communities. In the second part, he reflects on the official Church attitude towards the phenomenon of sexual abuse, which for decades back has been trapped by a culture of systematic cover-up, protection of abusers and shaming of victims. In the third part of the paper, the author analyzes and critically questions this fact in the light of the dominant of the so-called culture of hierarchicalism fed by institutional power as the main cause of the denounced and condemned culture of clericalism, which has already been recognized as the source of all evils in the Church, including widespread sexual abuse of children and minors throughout the Catholic Church. Just when the rigid culture of hierarchicalism was recognized as the main cause of the Church crisis caused by sexual scandals, there was a radical turn in the Church's attitude towards the victims, who were declaratively and really put in the center of attention during, and not only during official processes of specific cases of sexual abuse and canonical criminal proceedings against abusive clerics, but in general, and about that the author reflects critically in the fourth part of this paper. In the last, fifth part of the paper, the author analyzes certain contributions made to that radical turn in the Church's attitude towards the victims by Cardinal Ratzinger and later as Pope Benedict XVI, and in continuation points out the key and decisive contributions of Pope Francis with numerous documents, decisions, and changes especially to canonical criminal legislation. At the end, instead of a conclusion, the author brings reflections in the form of several important notes related to this painful and burdensome topic.

Key words: Catholic Church, clericalism, culture of hierarchicalism, conversion, protection of victims, sexual abuse.

(*na engl. prev.* Tonči Matulić)

---

* Tonči Matulić, PhD, Full Prof., University of Zagreb, Catholic Theological Faculty; Address: Vlaška 38, pp 432, HR-10000 Zagreb, Croatia; E-mail: tonci.matulic@kbf.unizg.hr.